

Műhelyriport a MANYE #transpub 2023-2024-es évad rendezvényeiről

Csatár Péter

Debreceni Egyetem

E-mail: csatarpeter@unideb.hu

<https://orcid.org/0000-0001-5157-2840>

A magyar fordítástudomány abban a szerencsés helyzetben van, hogy bővelkedik a szakmai információk áramlását, közzétételét lehetővé tevő tudományos fórumokban. A konferenciák, workshopok jelenléti találkozásai mellett az utóbbi években egy új forma, az online teret használó #transpub kötetlen formában ad teret a szakmai beszélgetéseknek. A koronavírus-járvány idején, 2020 decemberében indult rendezvénysorozat a fordítástudomány és tolmácsoláskutatás területéről válogat, népszerűsít új tudományos eredményeket, tudósít konferenciákról, rendezvényekről, és szervez műhelybeszélgetéseket egy-egy aktuális szaktudományos témáról az online térben.

A 2023/2024-es évad programsorozatában négy rendezvény kapott helyet. 2023 őszén két alkalommal jelentünk meg az online térben. Novemberben Fischer Márta *Eurolektusok* című kötetéről beszélgettünk. Fischer Márta kutatásai abból a jelenségből indulnak ki, hogy az Európai Unióban folyó szövegezési és fordítási tevékenység a különféle szakterületeken hatással van az unió hivatalos nyelveire. Ahogy a szerző hangsúlyozza, a jelenség „leginkább szövegszinten érvényesül, különösen a jogi aktusokban”. Ezt a jelenséget nevezik összefoglalóan eurolektusoknak, ami egyúttal a kötet címében is kifejezésre jut. Fischer Márta a rendezvényen bemutatta a kötet hét fejezetét, a legfontosabb témaköröket, a nemzetközi és magyar kutatásokat. Külön fejezet tárgyalja az eurolektusok jellemzőit, a terminológiai és a terminológián kívüli sajátosságokat. Ez utóbbi talán meglepő lehet, ugyanakkor az a figyelemre méltó jelenség húzódik meg mögötte, hogy az eurolektusok hatása nem csak a terminusok hivatalos uniós nyelvekre történő fordításokban mutatkozik meg, de ezen túlmenően hatással vannak a szakterületek nemzeti nyelvezetének egyéb területeire is, így a frazeológiahasználatra, a szórendre, de még a szóképzésre, azaz a morfológiára is. Fischer Márta ezeket a jelenségeket számos uniós nyelvből vett példával világította meg a rendezvénybe bekapcsolódó érdeklődők számára. A bemutatót követő beszélgetés során terítékre kerültek olyan

Hivatkozás: Csatár P. 2024. Műhelyriport a MANYE #transpub 2023-2024-es évad rendezvényeiről. *Fordítástudomány* 26. évf. 2. szám. 85–87.

DOI: <https://doi.org/10.35924/fordtud.26.2.6>

kérdések, mint az Európai Unió szupranacionális szinten folyó szövegalkotó és –fordító tevékenységének néhány kényes aspektusa, különösen a forrásnyelv státuszának kérdése, hiszen a szövegek jó része angol nyelven keletkezik, ugyanakkor a szerzők túlnyomó része nem angol anyanyelvű. Ez számos kérdést vet fel a fordítás gyakorlata, illetve a fordítás elemzése számára is (pl. az ekvivalencia kérdése tagállami és uniós szinten, illetve a honosítás és az idegenítés problémája formájában is). Fischer Mártát Dobos Csilla és Csatár Péter kérdezték.

A következő rendezvényen egy különleges témával foglalkoztunk: a nyelvi közvetítés kérdésével válsághelyzetekben. A 2023 decemberében lezajlott online eseményen a Seresi Márta, Robin Edina, Eszenyi Réka szerkesztésében megjelent kötetet, melynek pontos címe *Nyelvi közvetítés fegyveres konfliktusokban és egyéb válsághelyzetekben* (OFFI, ELTE BTK, 2023) mutattuk be, amely az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Kiadványai VI. köteteként látott napvilágot. A tanulmánykötet kilenc tanulmányt tartalmaz. A szerzőkkel és a szerkesztőkkel beszélgettünk az első világháborút követő időszak egyik érdekes és nem csak egyéni sorsokat, de a nemzetek közötti kapcsolatok alakulására is hatást kifejtő holland gyerekvonatokról, a gyermekelhelyezési programban a nyelvi közvetítés, valamint a nyelvtanítási eszközök és a nyelvtanulás szerepéről. Ebben a téma két szakértője, Réthelyi Orsolya és Nagy Roland voltak a beszélgetőtársaink. Szó esett továbbá az ukrán háborúval kapcsolatos, illetve a 2015-ös migrációs válság okozta kommunikációs kihívásokról is, Szemők Ildikó pedig a koronavírus-járvány idején önkéntes fordítói munkát végző szakfordítók, terminológusok és egészségügyi dolgozók, orvosok közös vállalkozását, a Covid1001 projektet, és az ott felmerült fordítási, terminológiai kihívásokat ismertette. A kötet bemutatója alkalmat adott arra is, hogy összekapcsolja egymással az elméleti perspektívából dolgozó fordításkutatókat és a gyakorlati helyzetekkel foglalkozó, pl. önkéntes tolmácsolási szolgáltatásokat nyújtó segítőköt. A szerkesztőkkel és a szerzőkkel Csatár Péter beszélgetett.

2024 januárjában került sor a Miskolci Egyetem szervezésében *A fordítás mint választások és döntések sorozata* címmel az évente más szakmai témával jelentkező MANYE-konferenciára. Köszönhetően a szervezők nyitottságának és nagyvonalúságának, a #transpub lehetőséget kapott arra, hogy dialogikus formában mutasson be egy kutatást, amely a mesterséges intelligenciának a fordítói gyakorlatra és a fordítói attitűdökre kifejtett hatásával foglalkozott. Eszenyi Réka eredményei azóta könyv alakban is hozzáférhetők *Humán fordító és gépi fordítás 8 leckében Változások a 21. századi nyelvi közvetítő szerepében* címen, az Eötvös Kiadó gondozásában. A kötet fő témája annak a technikai fejlődési folyamatnak a hatásai, amelyek a 2010-es évtized közepétől eddig soha nem látott változásokat indukáltak a fordítói szakma számára. A digitalizáció és a mesterséges intelligencia térnyerése, legfőképpen pedig a neurális gépi fordító és a ChatGPT megjelenése mára alapjában változtatta meg a nyelvi közvetítés, ezen belül a szakfordítás folyamatát, illetve alakította át gyökeresen a fordító szerepét is. Eszenyi Réka és Csatár Péter dialogikus formában tematizálták ennek a folyamatnak a legfontosabb aspektusait,

például azt a jelenséget, hogy a neurális gépi fordítás az emberi fordításban jellemzően egymásra épülő olvasási, írási és transzformációs folyamatok egy részének helyébe lép, és a fordító szerepe ennél fogva eltolódik a gép produktumának javítása, kiegészítése és ellenőrzése felé. Eszenyi Réka megállapítása szerint gyakorlati következményként kell azzal számolni, hogy a fordítónak a hagyományos kompetenciái mellett meg kell tanulnia a gépi fordítóval is együtt dolgozni és kiaknázni az eszköz nyújtotta előnyöket, miközben továbbra is a humán fordítással azonos minőségű fordított szövegeket várnak tőle a megrendelők és az olvasók. Ahogyan arra a beszélgetés felhívta a figyelmet, létfontosságú, hogy a humán fordító látható maradjon, és szakmai kontrolljának fontosságát a fordított szövegek felhasználói ne tévesszék szem elől.

A 2024-es évad negyedik rendezvénye három kulcsszó körül forgott: a fordítás, a terminológia és a dokumentáció körül. A beszélgetés alapjául Faludi Andrea és Fóris Ágota frissen megjelent kötete szolgált, *A terminológiai munka a komplex dokumentációs és fordítási projekt folyamatban* címmel. Fóris Ágota és Faludi Andrea terminológiakutatók ebben a munkájukban a szakszövegek fordítása előszobájának tekinthető dokumentációs szakaszba kalauzolják el az olvasót. A forrásdokumentáció létrejöttének több előzménykutatásáról számoltak be a szerzők, azonban – mint azt a szerzők is kiemelték – a kutatást mégis az a megfigyelés motiválta leginkább, hogy az előkészítés és a fordítási fázis manapság egyre inkább összefonódnak, és ezáltal a fordítók és a fordításszolgáltatók számára is komplex kihívást jelentenek. Annak tisztázása ezért, hogy mi minden tartozik a dokumentáció tárgykörébe, hogy miként zajlik a folyamat, azaz maga a műszaki dokumentáció, illetve hogy ebben milyen szerep jut a terminológiai munkának, fontos fogódzót nyújt mind a piaci szereplők, mind a képzőintézmények számára. A szerzőkkel Valentinyi Klára, Sermann Eszter és Csatár Péter beszélgettek, melynek során felvetődött az a kérdés is, hogy a projektszemléletű dokumentációs folyamat mennyiben alakítja át a fordítás folyamatát, hogy kiterjeszti-e azt a szakszövegírás előkészítő folyamatára is, és ezzel összefüggésben hogyan alakul át a projekt folyamatban résztvevő szakemberek (szakszövegírók és terminológusok) együttműködése. Végül az a kérdés is felmerült a beszélgetés során, hogy a fordítóképzés hogyan tud reagálni a dokumentációs folyamatban bekövetkező változásokra, pl. a lektori kompetenciák erőteljesebb fejlesztésével.

A #transpub a 2024-2025-ös évadban is a friss kutatási eredmények bemutatására, és a magyar fordítás- és tolmácskutatás, valamint a nyelvi közvetítések képzésével kapcsolatos fejleményekre fókuszál, ezeket mutatja be a szakmai közönség számára az online térben.

A #transpub tartalmai a [MANYE Fordítástudományi Szakosztályának weboldaláról](#) érhetők el.